

Försvarsdepartementet

Underlag till regeringens försvarspolitiska proposition 2021-2025

Bakgrund

Försvarshögskolan (FHS) är central för kompetensförsörjningen av totalförsvaret och väljer därför att bidra med ett eget underlag till regeringens försvarspolitiska proposition för perioden 2021-2025. Underlaget fokuserar på utbildning och forskning för totalförsvaret. I underlaget ges bedömningar om volymer och kostnader av officersutbildning under perioden 2020-2025. Därutöver lyfter FHS behov av utbildning för det civila försvaret och samhällets säkerhet och skydd i övrigt, liksom för forskarutbildning och forskning inom sektorn. FHS har följt och deltagit i Försvarsmaktens (FM) arbete med sitt underlag till propositionen och har även delat detta underlag i preliminär version med FM.

Beslut

Härmed beslutas att Försvarshögskolans underlag till regeringens försvarspolitiska proposition överlämnas till Försvarsdepartementet.

Beslut i detta ärende har fattats av Försvarshögskolans rektor Robert Egnell efter föredragning av planeringschef Pernilla Öhrström.

Robert Egnell
Rektor

Pernilla Öhrström

För kännedom

Utbildningsdepartementet

Försvarsmakten

Totalförsvarets rekryteringsmyndighet

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Totalförsvarets forskningsinstitut

Inom FHS

Rektor

Prorektor

Vicerektor

Högskoledirektör

FoUN

ISSL

MPL

MVI

HF

Försvarshögskolans studentkår

OFR/O

OFR/S

SACO

Försvärshögskolans bedömningar om behov av utbildning och forskning för totalförsvaret 2021-2025

Innehåll

1	Sammanfattande inledning	2
2	Bedömningar avseende Officersprogrammet	4
2.1	Angående rekrytering till OP	6
3	Bedömning avseende uppdragsutbildning som beställs av FM	7
4	Utbildning för samhällets och det civila försvarets behov	8
5	Behov av ökad volym forskarutbildning	9
6	Behov av utökad forskning inom FHS	10
7	Ett samhällsviktigt men underfinansierat forskningsområde	11

1 Sammanfattande inledning

Försvarsberedningens rapporter *Motståndskraft* och *Värnkraft* belyser en allvarlig säkerhetspolitisk situation och därför en kraftigt ökad krigsorganisation inom Försvarsmakten och en uppbyggnad av Totalförsvaret. Denna tillväxt inom försvars- och säkerhetssektorn kräver en kraftigt utvecklad kompetensförsörjning i kunskapsutveckling i form av ny både ny personal och kompetensutveckling inte bara inom Försvarsmakten, utan hela det civila försvaret, krisberedskapssystemet och alla myndigheter och företag som ägnar sig åt samhällsviktig verksamhet. Försvarshögskolans utbildningar och forskningsområden är centrala för denna kompetensförsörjning och kunskapsutveckling. Myndigheten väljer därför att lämna in detta underlag till försvarspolitiska propositionen 2021-2025.

Försvarshögskolan (FHS) utbildar och forskar inom hela sektorn försvar, samhällsskydd och säkerhet och bidrar på så sätt till utvecklingen av ett säkert, inkluderande och hållbart samhälle. Lärosätet leder den akademiska utvecklingen av officersprofessionen, men är också ett centrum för utvecklingen av samhällsskydd och säkerhet ur ett nationellt och internationellt perspektiv. FHS strävar efter att bli ett internationellt ledande lärosäte för utbildning och forskning inom denna samhällssektor, och ett naturligt förstahandsval för departement och myndigheter avseende forskning och studier inom området.

FHS utgör en viktig del i kompetensförsörjningssystemet för Försvarsmakten (FM) och för totalförsvaret. I takt med att samhället satsat på att stärka sektorn har efterfrågan på FHS utbildning ökat. Högskolan genomför dels den grundläggande officersutbildningen och dels den fortsatta utbildningen på avancerad nivå för alla officerare som ska utvecklas mot högre chefsnivåer. Därutöver genomför FHS också ett strategiskt chefsutvecklingsprogram för högre chefer i FM och andra totalförsvarsmyndigheter. Förutom programbunden utbildning genomförs ett antal fristående kurser som kompetensutveckling för militära såväl som civila chefer som en del av ett livslångt lärande.

Utifrån en analys av rekryteringsbasen och erfarenhetsvärden är FHS bedömning att lärosätets antagning till Officersprogrammet (OP) kan öka ytterligare något i förhållande till 2019 års höga nivåer, men inte fullt ut nå FM:s mål för studentvolymen på officersprogrammet under perioden fram till 2025. En förutsättning är att Totalförsvarets rekryteringsmyndighet (TRM) klarar att genomföra de provningar som krävs inför antagningen med förväntat ökat antal sökande. Från 2020 överstiger volymen 450 studenter, vilket är den nivå som anslaget är beräknat utifrån. Det innebär att FHS behöver utökat anslag från Försvarsdepartementet för genomförande av OP från år 2020.

Värnplikten ger visserligen en något ökad rekryteringsbas och förefaller öka antalet som söker sig till officersyrket. Men Försvarshögskolan menar att det inte kommer att räcka utan att det behövs ytterligare en väg in i officersutbildningen för att FM:s mål ska kunna nås. I syfte att ytterligare förbättra rekryteringen av studenter till OP, både till antal och vad avser jämställdhet, har FHS tillsammans med FM arbetat för att skapa förutsättningar för FHS att, liksom andra lärosäten, rikta rekryteringen till

hela den potentiella studentpopulationen. Detta skulle innebära en villkorad antagning till OP, där genomgången aspirantutbildning eller motsvarande med godkänt resultat är en förutsättning för slutlig antagning till OP.

Utvecklingen för nyantagna till OP påverkar i nästa steg antalet möjliga deltagare på det Högre officersprogrammet (HOP). FHS bedömer att det i bästa fall går att uppnå FM:s mål avseende studentvolymen till och med 2023 för HOP. Minst från 2024 bedömer FHS att studerandeantalet kommer att understiga FM:s målnivå med ca 20 individer. FHS bedömer att kostnaderna för uppdragsutbildningen som FM beställer från FHS gradvis kommer att sjunka under perioden, liksom FHS intäkter för verksamheten. I och med att ett större antal nya officerare inte kommer att tillföras FM förrän 2022, då 2019 års kull slutför OP, kommer antalet möjliga deltagare på HOP i perioden 2026-2030 vara begränsat.

Totalförsvarets tillväxt sker inte bara på det militära området utan även inom civilt försvar och samhällets säkerhet. Som en följd av denna tillväxt ökar också kompetensförsörjningsbehovet i samhället och det civila försvaret såväl som i myndigheter och företag i sektorn. För att möta denna tillväxt och de behov som den för med sig inom det civila försvaret och samhället i övrigt bör även anslagen för utbildning från utbildningsdepartementet förstärkas.

När samhället satsar på försvar, krishantering och säkerhet riskerar tillväxten inom säkerhetssektorn att ske utan det stöd eller den kritiska granskning som forskningen kan bidra med om inte forskning blir en del av satsningen. Det ökande utbildningsbehovet och söktrycket på både civila och militära utbildningar inom FHS gör att högskolans anslag för forskning, både från Utbildningsdepartementet och från Försvarsdepartementet, måste öka i framtiden. I detta ingår medel för att utveckla FHS forskarutbildning, som bidrar till att säkerställa en framtida tillförsel av disputerade lärare (både officerare och civila) och ger förutsättningar för att fler disputerade militära lärare kan medverka i officersutbildningarna på alla nivåer.

Forskningsområdet försvar, krishantering och säkerhet är av tradition mycket begränsat i det svenska forskningssamhället. Det har inte skett några nationella satsningar eller utlysningar inom detta område. I regeringens skrivningar kring ett säkert, inkluderande och hållbart samhälle preciseras inte heller försvars- och säkerhetspolitik, trots att områdets bidrag till hållbar utveckling är betydande. Försvarsforskning och utveckling har dessutom skett i isolerade rör inom försvarsmyndigheter och det finns flera skäl till att denna modell inte är lämplig för att möta framtidens utmaningar. För att Sverige ska fortsätta att utvecklas som forskningsnation inom det försvars- och säkerhetspolitiska området rekommenderar därför FHS regeringen en satsning på samverkan mellan myndigheterna vad gäller hur riktade forskningsmedel fördelas.

FHS vill särskilt peka på att endast ca 5 procent av uppdragsforskningen inom säkerhets- och försvarssektorn¹ idag utgörs av humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Sådan forskning kan studera de aktörer och organisationer som ska anskaffa och använda teknik, leda förband, rekrytera och träna, ta fram doktriner, hantera samhällskriser, etc. Det handlar ofta om praktisknära forskning som ger

¹ Forskning finansierad av Försvarsdepartementet och kanaliserad framför allt via Försvarsmakten och FMV.

förutsättningar för forskningsanknytning av FHS utbildningar. Denna forskning ökar dessutom försvarsförmågan genom utveckling av humankapitalet, vilket måste ses som den viktigaste resursen i totalförsvaret och därmed ett vitalt nationellt säkerhetsintresse. Det är Försvarshögskolans bestämda uppfattning att denna samhällsvetenskapliga del av försvarsforskningen behöver få en mer framskjuten roll med ökade forskningsanslag, från både Försvarsdepartementet och Utbildningsdepartementet. För försvarsområdet generellt är andelen anslagsfinansierad forskning låg, därför behövs både ökade anslagsmedel till Försvarshögskolan och riktade utlysningar inom området av medel som kan sökas i konkurrens av hela högskolesektorn och av andra relevanta forskningsinstitut som FOI.

2 Bedömningar avseende Officersprogrammet

FHS rekryterar och antar studenter till officersprogrammet (OP) som genomförs som högskoleutbildning.² För att vara behörig till OP skall den enskilde uppfylla både grundläggande och särskilda behörighetskrav. Bland de grundläggande behörighetskraven finns högskolebehörighet och genomförd militär grundutbildning. De särskilda behörighetskraven omfattar bland annat medicinsk bedömning, lämplighetsbedömning samt säkerhetsprövning. FHS tar stöd av Totalförsvarets rekryteringsmyndighet (TRM) för prövningar inför antagningen.

Under perioden 2021-2025 uppgår FM:s mål för OP till 250 nya antagna studenter årligen enligt myndighetens verksamhetsplan.³ Möjligheterna att nå målet beror primärt av hur rekryteringsbasen ser ut med hänsyn till de behörighetskrav som råder. Därutöver är FHS förmåga att genomföra utbildningen en potentiellt begränsande faktor. Mot bakgrund av de växande studentkullarna och nuvarande vakansläge på FHS pågår samtal med FM om möjligheten till fler militära lärare vid FHS för att kunna bibehålla en hög kvalitet i utbildningen.⁴ Möjligheterna påverkas vidare av förmågan hos TRM att genomföra de tester som behörighetskraven anger om antalet sökande växer.

Antalet antagna till OP har ökat långsamt de senaste åren och inte nått upp till den önskade nivån från FM. Till antagningen hösten 2019 ökade dock antalet sökande och antagna markant.

Hittills har huvuddelen av de som antagits till OP en bakgrund som anställda soldater och sjömän, endast enstaka har varje år påbörjat OP direkt från frivillig militär grundutbildning⁵. Den nyligen återinförda skyldigheten för totalförsvarspliktiga kvinnor och män att genomgå mönstring och fullgöra militär grundutbildning, blir ett komplement till FM frivilliga personalförsörjning. Detta bör ge gradvis förbättrade förutsättningar för rekryteringen till OP och även för en bättre könsbalans inom OP.

² Finansierad av anslag 1:7 Officersutbildning mm.

³ FM2018-15180:30, bilaga 3 sid 16 (30 HOP2 2021-2022 enligt ök FM/FHS).

⁴ Möjligheterna för FM att påverka detta begränsas av att medarbetare på FM inte kan kommanderas till FHS utan på eget initiativ måste ansöka om tjänstledighet vid FM för tidsbegränsad anställning vid FHS.

⁵ GMU+FOK, ca 6 månader (2011-2016) eller GU SI, 6 månader (från 2017).

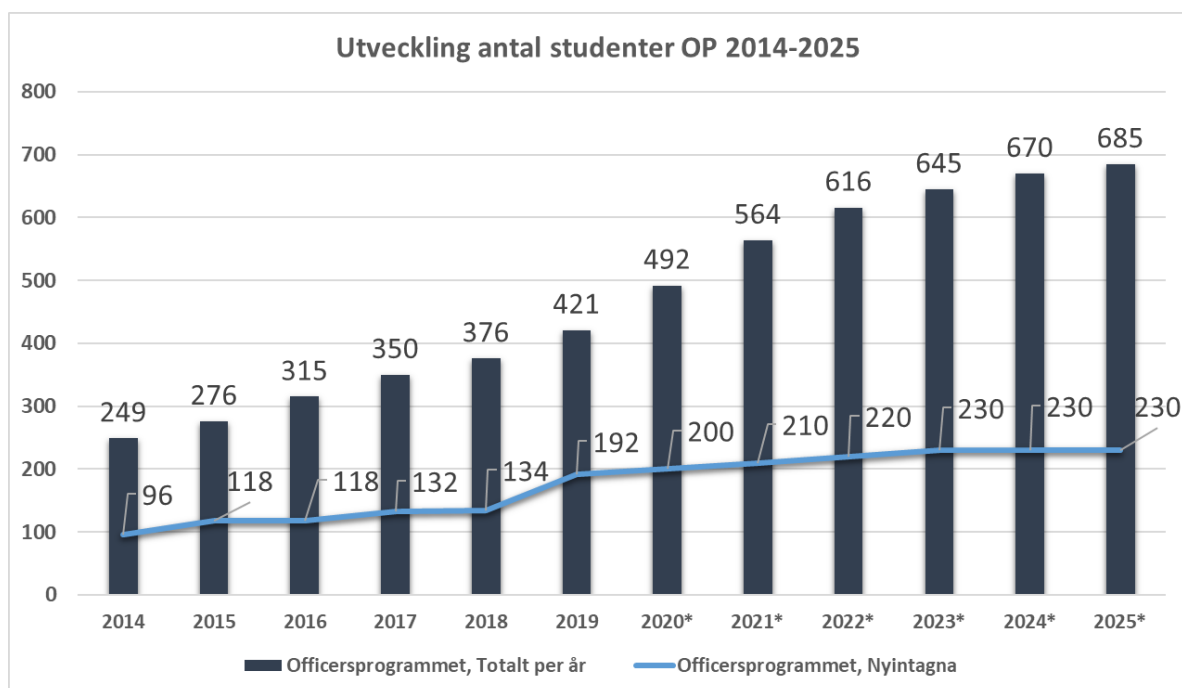
Vid antagningen till OP 2019 har andelen antagna direkt från grundutbildning ökat till cirka en tredjedel.

I syfte att förbättra förutsättningarna för rekrytering av studenter till OP har FHS arbetat tillsammans med FM för inrättande av en aspirantutbildning eller militärt basår. Det skulle ge förutsättningar för en villkorad antagning till OP, där genomgången aspirantutbildning eller motsvarande med godkänt resultat är en förutsättning för slutlig antagning till OP. Detta skulle möjliggöra för FHS att, liksom andra lärosäten, rikta sig till hela den potentiella studentpopulationen vid rekrytering av studenter till OP. Det skulle dessutom öka förutsättningarna att rekrytera större andel kvinnor till programmet och i nästa steg till FM.

FHS fortsätter att samverka med FM och TRM för att säkerställa en rättssäker och relevant antagningsprocess och samtidigt ta bort eventuella onödiga tester och därigenom minska kostnaderna. Hittills genomförda förändringar i antagningsprocessen bedöms ha haft en positiv effekt på antalet antagna till OP 2019.

Hur rekryteringen till OP kommer att utvecklas närmaste åren beror på ett flertal faktorer relaterat till rekryteringsbasens och antagningsprocessens utveckling och de begränsningar som uppstår då antalet sökande ökar. Baserat på analyser av 2019 års och tidigare antagning till OP har FHS gjort bedömningar om antagning av studenter till OP de närmsta åren, se diagrammet nedan. Enligt FHS bedömningar kommer lärosätet inte att nå FM målsättningar fullt ut.

Diagram 1. Antal registrerade studenter vid terminens början (prognos fr.o.m. 2020) samt ackumulerad effekt av dessa.

Med ökat antal studenter bedöms kostnader för genomförandet öka enligt tabellen nedan. Inriktningen har länge varit att FHS anslag för att genomföra OP är anpassad till en volym om 150 studenter i varje årskull, dvs. sammantaget 450 studenter i systemet (dock med ett flertal anslagsneddragningar mellan 2010 och 2014). Årets antagning och prognoserna framöver innebär att den sammantagna studentvolymen förväntas överstiga nivån 450 studenter från 2020. I kostnadsberäkningarna har FHS utgått ifrån att den nödvändiga förstärkningen på lärarsidan kommer att ske gradvis.

Försvårshögskolans bedömda anslagsförbrukning 2019-2023

	2019	2020*	2021*	2022*	2023*
Antal nyantagna studenter OP	192	200	210	220	230
Antal studenter totalt OP	421	492	564	616	645
Anslagstilldelning RB/BP	220 794	224 275	224 293	224 294	224 294
Behov av nivåökning	2 806	12 000	25 500	33 600	39 600
Bedömda behov 1:7 Officersutbildning m.m.	223 600	236 275	249 793	257 894	263 894
Årlig ökning i %		5,4%	5,7%	3,2%	2,3%

*Prognos 2020 års prisnivå

Kostnaden för de olika årskullarna är inte linjär, utan som störst då den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU), genomförs under termin 4 och 5 (ungefär dubbla kostnaden mot den campusförlagda utbildningen). Det innebär att kostnadsökningen för de ökande kullarna i OP blir större från år 2021. FHS köper genomförandet av VFU av FM, vilket gör att FHS är beroende av prissättningen hos FM för denna kostnad. En ytterligare osäkerhetsfaktor avseende detta är att det finns en avsikt att se över VFU-verksamheten. Detta kan leda till förändring i förläggningen av VFU i tid med risk för kostnader för VFU enligt både det nuvarande och det nya systemet 2023. Därefter bedöms kostnaderna sjunka då VFU genomförs i det nya formatet.

2.1 Angående rekrytering till OP

Av kraven för antagning till OP, som regleras i Försvårshögskolans förordning⁶ samt i Försvårshögskolans antagningsordning⁷, följer att stöd av TRM med urvalstester är en nödvändig del av antagningsprocessen.

TRM har i sin samverkan med FHS under de senaste åren anmält kapacitetsbegränsning i förhållande till antalet som behöver provas inför OP. Anledningen är främst det ökande behovet av provningar inför värnplikt och polisutbildning, vilka TRM har reglerade uppdrag att genomföra. TRM saknar idag ett motsvarande uppdrag avseende Försvårshögskolans behov.

För att inte antagningen av studenter till OP ska begränsas av kapaciteten för urvalstester bedömer FHS det som angeläget att även uppdraget att tillhandahålla tillräcklig provningskapacitet för OP regleras i styrningen av TRM. FHS har, liksom FM och TRM, i budgetunderlaget 2019 föreslagit en förändring i styrningen av TRM

⁶ SFA 2007:1164.

⁷ Dnr FHS Ö508/2018.

så att de får ett uppdrag att tillhandahålla tillräcklig prövningskapacitet för OP. Bedömning avseende uppdragsutbildning som beställs av FM

Utvecklingen av studentantal för OP påverkar i nästa steg utvecklingen av möjligt antal deltagare för HOP. FM avdelar officerare att delta i HOP⁸ som genomförs som uppdragsutbildning. Deltagare vid HOP ska ha genomgått OP eller motsvarande⁹ samt ha minst 10 års yrkeserfarenhet som officer och vara befordrad till lägst kapten.

För deltagare som FM utser finns också möjlighet att läsa delar av OP som en uppdragsutbildning vid FHS. Denna särskilda officersutbildning (SOFU) är en temporär åtgärd riktad mot personer som redan har en relevant akademisk examen om minst 180 högskolepoäng.

Utredningen om framtidens officersutbildning som genomfördes under 2016 syftade till att säkerställa en välutbildad officerskår med ett akademiskt förhållningssätt till sin profession. Detta resulterade bland annat i att ett tvåårigt HOP på masternivå (HOP12) utvecklades i nära samverkan med Försvarsmakten. Även en ettårig version av programmet togs fram (HOP1)¹⁰. HOP är anpassat till dagens flerbefälssystem och utformat för att på ett tydligt sätt säkra progressionen från OP. Tidsspannet mellan OP och HOP gör att rekryteringen till HOP bedöms att i ökande grad kommer att ske från officerare som genomgått OP.

Försvarshögskolans analys av rekryteringsbasen till HOP, med antagande att majoriteten av de officerare som påbörjar HOP ska komma ur OP, har resulterat i nedanstående diagram med möjligt antal deltagare i HOP under perioden. Bedömningen är att FM målsättning troligen kan nås för 2021 t.o.m. 2023. Från senast 2024 bedöms dock inte längre årligen 140 officerare finnas tillgängliga för att påbörja HOP, vilket innebär att målnivån för dessa år underskrids med 20 deltagare¹¹. I och med att ett större antal nya officerare inte kommer att tillföras FM förrän 2022, då 2019 års kull slutför OP, kommer antalet möjliga deltagare på HOP i perioden 2026-2030 vara begränsat.

I diagrammet återfinns även det särskilda officerprogrammet, räknat som helårseffekten av deltagarantalet, som bedöms kunna genomföras enligt Försvarsmaktens målnivå.

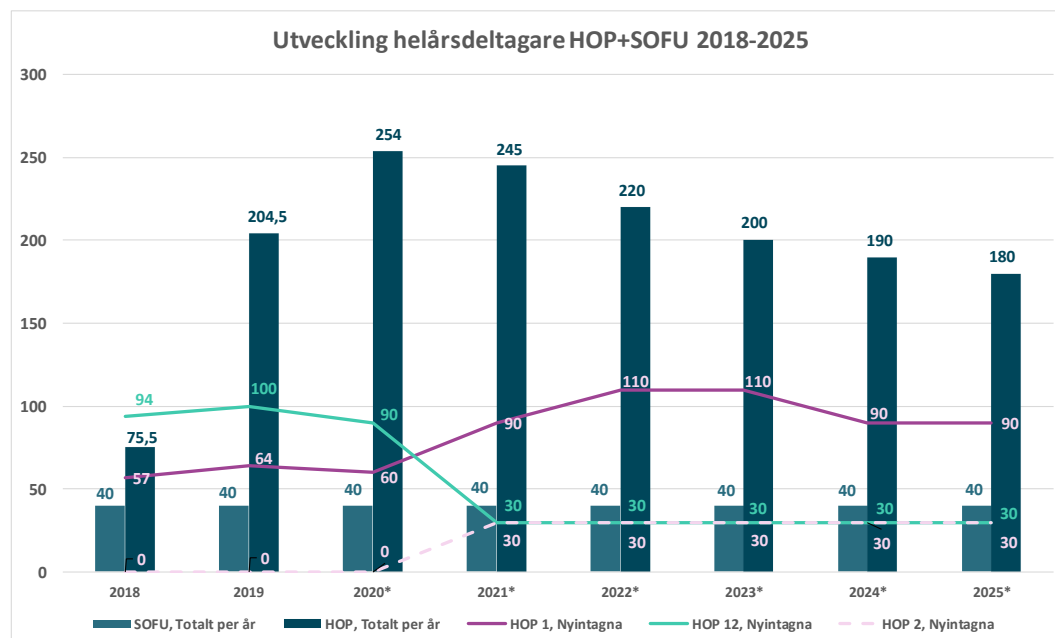
⁸ HOP utvecklades gemensamt av FM och FHS under 2016.

⁹ Som motsvarande bakgrund räknas utbildad yrkesofficer inom NBO, dvs Ny befälsordning gällande i FM från 1983 tom 2008, vars sista utbildning genomfördes 2003-2005. Som godkänd bakgrund räknas även genomförd utbildning inom Yrkesofficersprogrammet, som genomfördes 2006-2009 och därefter utvecklades till OP, som startade för första gången 2007.

¹⁰ Ett kompletterande andra år kommer att erbjudas (HOP2).

¹¹ Avser HOP1.

Diagram 2. Förvarshögskolans bedömningar om antal deltagare (helårsekvivalenter) inom det högre officersprogrammet samt särskild officersutbildning 2018-2025

Kostnaderna för genomförandet av HOP samt SOFU, och därmed även FHS intäkter för verksamheten, bedöms gradvis sjunka under perioden, se nedanstående tabell.

Förvarshögskolans bedömda kostnader av FM:s beställda utbildning 2019-2025

	2019	2020*	2021*	2022*	2023*	2024*	2025*
Antal nyantagna deltagare HOP	164	150	150	170	170	150	150
Antal deltagare totalt HOP	204	254	245	220	200	190	190
Antal deltagare SOFU	40	40	40	40	40	40	40
Bedömd kostnad HOP+SOFU	131 000	158 500	155 000	144 000	136 000	132 000	132 000

*Prognos 2020 års prisnivå

Utöver de direkta konsekvenserna i form av kostnader för genomförandet av utbildning innebär de ökade volymerna utökade behov relaterat till Förvarshögskolans infrastruktur i form av undervisningslokaler, kontorslokaler och IT-stöd.

3 Utbildning för samhällets och det civila försvarets behov

I december 2017 kom Förvarsberedningens första rapport¹² till regeringen inför inriktningspropositionen av totalförsvaret 2021-2025. I rapporten föreslås en tydlig förstärkning av Förvarshögskolans samordnande roll i totalförsvaret, både inom utbildning och inom forskning samt av den stödjande rollen vad gäller nationella totalförsvärsövningar. Beredningen ser vidare ett ökat behov av utbildning inom

¹² Ds 2017:66, Motståndskraft – Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021 – 2025.

området och därmed utökade uppdrag för Förvarshögskolan framöver. Förvarsberedningen menade vidare att Förvarshögskolan, tillsammans med bland annat Totalförsvarets forskningsinstitut, bör få ett särskilt ansvar samt stabil grundfinansiering för att forska, utveckla och utbilda för totalförsvarets behov.

FHS är en mötesplats mellan civilt och militärt där den vetenskapliga utvecklingen och beprövade erfarenheten är en förutsättning för olika professioners långsiktiga kunskapsutveckling. Högskolan strävar efter hög grad av samverkan mellan civilt och militärt som kan skapa kreativa miljöer för samverkan och utbyte inom de olika områden som totalförvarskonceptet kräver.

Totalförsvarets tillväxt sker inte bara på det militära området utan även inom civilt försvar och samhällets säkerhet. Som en följd av denna tillväxt ökar också kompetensförsörjningsbehovet i samhället och det civila försvaret såväl som i myndigheter och företag i sektorn. Ett behov som FHS redan idag upplever genom ökade söktryck på våra utbildningar, såväl programbundna utbildningar som fristående kurser och kompetensutvecklande uppdragsutbildningar av redan yrkesverksamma, ett typexempel på livslångt lärande. För att möta denna tillväxt och de behov de för med sig inom det civila försvaret och samhället i övrigt bör även anslagen för utbildning och forskning från utbildningsdepartementet förstärkas.

En viktig prioritering för Förvarshögskolan är att utvecklas till ett sektorslärosäte som kan kompetensförsörja hela säkerhetssystemet genom utbildningar och examina på alla nivåer. Ett mycket viktig steg togs 2018 då Förvarshögskolan erhöll examenstillstånd på såväl forskarnivå som avancerad nivå inom området *Förvar, krishantering och säkerhet*. FHS satsar nu vidare mot att bli ett internationellt ledande lärosäte inom detta område. Efter erhållet examenstillstånd har högskolan inrättat det tvååriga högre officersprogrammet, en tvåårig civil master i politik och krig, en tvåårig civil master i utveckling av system för försvar och säkerhet, samt två forskarutbildningsämnen; krigsvetenskap samt statsvetenskap med inriktning krishantering och säkerhet. Förvarshögskolans gamla och nya utbildningar, tillsammans med vår forskning, gör att vi är en viktig aktör för kompetensförsörjningen och kunskapsutvecklingen inte bara inom Förvarsmakten utan även det bredare totalförsvaret och krisberedskapssystemet.

På längre sikt vill FHS utveckla ytterligare master- och forskarutbildningar inom ramen för högskolans ämnesmässiga profil och inriktning. Detta kommer att kräva utökade anslag från utbildningsdepartementet. FHS bedömer att det även fortsättningsvis finns hög efterfrågan på högskolans utbildning – både från försvars- och säkerhetssektorn och från studenterna.

4 Behov av ökad volym forskarutbildning

Efter att Förvarshögskolan erhölet examenstillstånden inom området försvar, krishantering och säkerhet har lärosätet inrättat två forskarutbildningar, dels i krigsvetenskap och dels i statsvetenskap med inriktning mot krishantering och säkerhet. På sikt är målet att utveckla lärosätets samtliga ämnen till starka och självständiga miljöer som klarar av att självgenerera sig – vilket innebär forskarutbildning. Vi ser därför framför oss en forskarskola inom området som

inkluderar fyra ämnen – krigsvetenskap, statsvetenskap, ledarskap och ledning, samt försvarssystem.

FHS forskarutbildning bidrar bland annat till att lösa den för FHS och FM gemensamma svårigheten med personalförsörjning. Försvarshögskolans forskarutbildning kan säkerställa en framtida tillförsel av disputerade lärare (både officerare och civila) och ger förutsättningar för att fler disputerade militära lärare kan medverka i officersutbildningarna på alla nivåer. Den disputerade officeren är enligt Försvarshögskolans uppfattning den nyckelkompetens som garanterar att den centrala kombinationen av vetenskaplig kvalitet och professionell relevans säkras. Dessutom innebär FHS tillstånd att examinera på forskarutbildningsnivå en möjlighet för andra aktörer inom försvars- och säkerhetssektorn att kompetensutveckla sin personal genom akademisk meritering vid FHS.

En annan viktig aspekt av att ha forskarutbildning och doktorander är att dessa bidrar till utvecklingen av högskolan som helhet. Det är viktigt att forskarutbildningen bedrivs i en miljö där det aktivt bedrivs forskning. Det har för FHS del inneburit en positiv spiral där utveckling av forskarutbildning har förstärkt betydelsen av utveckling av högskolans forskningsmiljö. För Försvarshögskolans framtida utveckling blir det därför särskilt viktigt att fortsätta utveckla forskarutbildningen och öka antalet doktorander, såväl officerare som civila, vilket kräver ökade anslagsmedel.

Den krigsvetenskapliga forskarutbildningens volym bör växa i takt med de växande volymerna av studenter och deltagare i uppdragsutbildningar inom officersutbildningen. Även den till omfånget mindre statsvetenskapliga forskarutbildningen skulle gynnas kvalitetsmässigt genom ökad doktorandvolym och mer kontinuerliga antagningsomgångar. Detta förutsätter utökade forskningsanslag från såväl försvarsdepartementet som utbildningsdepartementet.

5 Behov av utökad forskning inom FHS

Försvarshögskolan är en unik mötesplats för forskning, utbildning och samverkan för civila och militära säkerhetsutmaningar. Forskningen berör flera samtida samhällsutmaningar som på olika sätt relaterar till försvar och säkerhet, till exempel återuppbyggnaden av totalförsvaret, utmaningar mot samhällets säkerhet, klimatfrågor och radikaliserings.

Vid Försvarshögskolan eftersträvas grundforskning, praxisnära forskning och tillämpad forskning inriktad på att lösa konkreta problem. Dessutom ryms forskning utifrån olika kritiska perspektiv. Forskningen genererar i hög utsträckning policyrelevant och tillämpbar kunskap för aktörer inom sektorn. De samhällsfunktioner som berörs är säkerhetspolitik och samhällssäkerhet inklusive militärt försvar samt civilt samhällsskydd och krishantering. En central tematik är hur man kan leda och organisera såväl skapande, upprätthållande, som insats av militära och civila förmågor för att hantera kriser, konflikter och krig.

Det ökande utbildningsbehovet och söktrycket på både civila och militära utbildningar gör att även högskolans anslag för forskning måste öka i framtiden. Detta är en fråga både för Försvarsdepartementet och för Utbildningsdepartementet. Officersprogrammet är en viktig professionsutbildning, för att den ska kunna

fortsätta bedrivs med hög kvalitet när antalet studenter på programmet ökar behöver även forskningsmedlen från Förvarsdepartementet öka så att forskningsanknytningen i utbildningen kan säkerställas. För att högskolan ska kunna fortsätta att vara och utvecklas i sin roll som en unik mötesplats mellan civila och militära forskare, studenter och deltagare i uppdragsutbildning krävs mer anslagsmedel från Utbildningsdepartementet. Det är viktigt för att bibehålla högskolans civila del och för att all utbildning ska vara forskningsanknuten.

Ökade forskningsmedel bidrar även till att meritera lärarkåren som till stor del finns inom ämnen som är unika för Förvarshögskolan och därmed är mycket unga. Att lärare inom Förvarshögskolans alla ämnen har möjlighet att meritera sig är förstås mycket viktigt för utvecklingen av högskolan som helhet.

6 Ett samhällsviktigt men underfinansierat forskningsområde

Forskningsområdet försvar, krishantering och säkerhet är av tradition mycket begränsat i det svenska forskningsområdet. Det har inte skett några nationella satsningar eller utlysningar inom detta område. I regeringens skrivningar kring ett säkert, inkluderande och hållbart samhälle preciseras inte heller försvars- och säkerhetspolitik, trots att områdets bidrag till hållbar utveckling är betydande. Försvarsforskning och utveckling har dessutom skett i isolerade rör inom försvarsmyndigheter som Förvarshögskolan, FOI och FMV - ofta i form av uppdragsforskning beställd av Förvarsmakten. Det finns flera skäl till att denna modell inte är lämplig för att möta framtidens utmaningar. Distinktionen mellan civila och militära utmaningar, samt tekniska hot och möjligheter är allt svårare att separera från varandra. Det mesta av den tekniska utvecklingen inom säkerhetsområdet sker inom den civila och privata världen och får sedan applikationsområden inom offentlig sektor. Finansiering och utförande av forskning som sker i separata rör riskerar därmed att i ökad utsträckning förlora i kvalitet och relevans.

Vi vill här även särskilt peka på det faktum att endast ca 5 procent av uppdragsforskningen inom säkerhets- och försvarssektorn¹³ idag utgörs av humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Det är forskning inom det samhällsvetenskapliga och humanistiska området som kan studera de aktörer och organisationer som ska anskaffa och använda teknik, leda förband, rekrytera och träna, ta fram doktriner, hantera samhällskriser, etc. Det handlar ofta om praktiska forskning som ger förutsättningar för att forskningsanknyta utbildningarna från taktisk nivå på OP till strategisk nivå på HOP, men också för civila försvars- och säkerhetspolitiska professionsutbildningar. Denna forskning ökar dessutom försvarsförmågan genom utveckling av humankapitalet, dvs officerarnas förmåga, vilket måste ses som den viktigaste resursen i den tillväxt som nu sker i totalförsvaret och därmed ett viktigt nationellt säkerhetsintresse.

Det är Förvarshögskolans bestämda uppfattning att denna samhällsvetenskapliga del av försvarsforskningen behöver få en mer framskjuten roll och därför behöver forskningsanslagen öka, inte enbart från Förvarsdepartementet utan även från

¹³ Forskning finansierad av Förvarsdepartementet och kanaliserad framför allt via Förvarsmakten och FMV.

Utbildningsdepartementet. För försvarsområdet generellt är andelen anslagsfinansierad forskning låg, därför behövs både ökade anslagsmedel till Försvarshögskolan och riktade utlysningar inom området av medel som kan sökas i konkurrens av hela högskolesektorn och av andra relevanta forskningsinstitut som FOI.

För att Sverige ska fortsätta att utvecklas som forskningsnation inom det försvars- och säkerhetspolitiska området rekommenderar dessutom Försvarshögskolan regeringen en satsning på samverkan mellan myndigheterna vad gäller hur riktade forskningsmedel fördelas. En satsning på samverkan skulle kunna innebära ett uppdrag att utreda hur ökade forskningsmedel inom området ska utlysas och hur samverkan mellan lärosäten, myndigheter och näringsliv ska uppmuntras. En utmaning i det nuvarande systemet är att där det finns möjlighet till samverkansmedel med näringslivet, är samverkanincitament med myndigheterna inom säkerhetsområdet mer begränsade. Ett sätt att stärka detta skulle vara att via innovationsområden, strategiska forskningsområden eller enligt KK-stiftelsens modell skapa incitament för samverkan i den så kallade trippelhelix (lärosäten, myndigheter och privata aktörer). Dessutom skulle mottagande myndigheter av uppdragsforskning behöva se över sin mottagningsorganisation för att säkerställa att forskningresultat omsätts i verksamheten på bästa sätt.

En ökad forskning inom området bidrar inte enbart till att kunskapen i och om sektorn ökar generellt, den bidrar också till att säkerställa att utbildningen förblir forskningsanknuten. Tillgången till forskningsmedel blir särskilt viktig när efterfrågan på utbildning (både till och av officerare och av civila) ökar på grund av att omvärlden identifierar ett försämrat säkerhetspolitiskt läge. Tillgången till vetenskapligt kompetent personal med adekvata ämneskunskaper blir under dessa omständigheter en nyckelfråga, inte enbart för Försvarsmakten utan även för civila myndigheter som MSB och för länsstyrelser, regioner och kommuner. Försvarshögskolan bidrar på så sätt med att bygga upp och utveckla kompetensen i hela sektorn genom att bidra till att fler disputerar, både officerare och civila experter.